

2. Стрельников В. Ю. Використання теорій інтенсивного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / В. Ю. Стрельников // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Зб. наукових праць. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. ЗК2 (71) 16. – 370 с. – С. 316-319.
3. Стрельников В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища / В. Ю. Стрельников // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Зб. наукових праць / за ред. Г.М. Арзютова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. ЗК1 (56) 15. – 407 с. – С. 343-347.
4. Стрельников В. Ю. Підготовка вчителів фізичної культури до проектування системи інтенсивних тренувань / В. Ю. Стрельников // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Збірник наукових праць. Випуск 36. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2012. – 270 с. – С. 80-84.
5. Стрельников В. Ю. Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до проектування системи інтенсивних тренувань / В. Ю. Стрельников // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Вип. 5 (30) 13. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 596 с. – С. 361-365.
6. Стрельников В. Ю. Розвиток проектувальної майстерності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту / В. Ю. Стрельников // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Випуск ЗК (45) 14. – 520 с. – С. 395-399.
7. Стрельников В. Ю. Формування здоров'язбережувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів / В. Ю. Стрельников // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей. – Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. – Т. 1. – 583 с. – С. 520-527.
8. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 4. – С.7-390.
9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С.5-279.

Людмила Грищенко

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Система виховання і навчання В.О. Сухомлинського вже понад півстоліття привертає увагу педагогів усього світу, а його спадщина в умовах українських реалій особливо актуальна, адже йдеться не просто про абстрактні педагогічні істини, а і їх імплементацію в життя конкретної людини. Теорія і практика виховання молодших школярів засвідчує, що духовні цінності ефективно засвоюються в процесі вивчення казок видатного педагога і вченого В. О. Сухомлинського, адже саме в них проявляються риси антеїзму – зв'язок з українським буттям, кордоцентризму – звернення до серця дитини та екзистенціалізму в контексті вираження глибинних проявів душі українського народу.

На основі спадщини В.О. Сухомлинського виявимо потенційні можливості змісту фахових дисциплін для формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Необхідність формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності викликана потребами українського суспільства у спеціалістах з високим рівнем особистісного та професійного розвитку, що дозволить їм ефективно вирішувати складні фахові завдання у сучасних динамічних реаліях, максимально відповідати світовим стандартам професіоналізму.

Фундаментальна основа підготовки фахівців – фахові дисципліни, які покликані формувати систему міцних теоретичних знань, практичних умінь і навичок правильно аналізувати відповідні процеси, швидко приймати рішення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між окремими явищами, орієнтуватись у ринковому середовищі, що постійно змінюється.

Необхідним стає осмислення та реалізація можливостей фахових дисциплін у контексті формування не лише кваліфікованих спеціалістів, а й гідних членів гуманного суспільства, що стверджується в Україні. Потрібні нові підходи до вивчення фахових дисциплін, зокрема з акцентом на їхньому ціннісному аспекті.

Аналіз останніх джерел і публікацій вказав на існування досліджень концептуальних засад становлення, функціонування, розвитку фахової освіти та шляхів її вдосконалення у контексті виховання молоді (О. Гавриш, В. Ганін, Т. Ганніченко, Р. Гейзерська, О. Гончарова, С. Горобець, Т. Гуцан, Л. Довгань, Ю. Каракай, Л. Кириленко, Л. Лебедик [1-3], В. Майковська, І. Пархоменко, І. Прокопенко, Д. Разуменко, В. Соляр, В. Стрельников [4-7], В. Сухомлинський [8-11], Н. Тверезовська, Н. Уйсімбаєва, Л. Філіппова та ін.).

Систему роботи В.О. Сухомлинського та діяльність керованої ним Павлиської середньої школи викликали велику зацікавленість у педагогічній спільноті. Гуманістичні ідеї педагога набули широкого резонансу в засобах масової інформації, наукових розвідках та почали виокремлюватися в окремий напрям історії педагогіки у 80-х роках ХХ століття, що отримав назву «сухомлиністика». В його основу покладено праці В.О. Сухомлинського [8-11] та дослідників його спадщини в умовах минулого та сьогодення.

Експериментальну базу дослідження можливостей змісту фахових дисциплін для формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності становив Державний навчальний заклад «Гадяцьке вище професійне аграрне училище», де навчальна дисципліна розглядалася як педагогічно адаптована система понять про явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо.

Ціннісні орієнтації розглядалися нами як вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей. Основні групи цінностей: абсолютно вічні (доброта, правда, любов, чесність тощо); національні (патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять та ін.); громадянські (права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, повага до закону та ін.); сімейні (закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків тощо); простежено спрямованість казок В.О. Сухомлинського на їх формування.

У процесі формування ціннісних орієнтацій В.О. Сухомлинським враховувався суб'єктний характер структури особистості. За таких умов ціннісні орієнтації в процесі їх засвоєння одночасно вмотивовують, об'єднують та спрямовують думки і почуття дитини, допомагаючи вирішенню багатьох життєво важливих проблем у процесі соціалізації людини вже з перших років її життя. Казка як ретранслятор суспільних цінностей у казкотворчій спадщині В.О. Сухомлинського є потужним засобом формування ціннісних орієнтацій, соціальною та психологічною установкою особистості щодо цінностей матеріальної й духовної культури суспільства. Окреслено шляхи творчого формування ціннісних орієнтацій дитини, зокрема, виховання: ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави, яке виявляється у патріотизмі, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин; ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей як моральної активності особистості, прояву нею відповідальності, чесності, працелюбності, справедливості, гідності, милосердя, толерантності, совісті, терпимості до іншого тощо; бережливого ставлення до природи, що проявляється як активна екологічна позиція дитини; етичного ставлення до мистецтва, яке формується в процесі естетичного виховання дитини; ціннісного ставлення до праці, що набувається за конкретно перетворювальних видів діяльності.

В основі системи педагогічної роботи В.О. Сухомлинського – визнання освітніх пріоритетів, де найвищою цінністю є особистість дитини. Використання казок педагога є вагомим чинником у процесі соціального розвитку дитини з огляду на можливість засвоєння узагальнених знань, накопичених людством.

На основі спадщини В.О. Сухомлинського ми визначили основними можливостями навчальних дисциплін, що сприятимуть розкриттю аксіологічного потенціалу майбутніх фахівців, насамперед, особливості наукового знання: систематичність, коли нові знання плавно витікають з раніше здобутих, які є їхнім логічним підґрунтям; об'єктивність як відповідність перевіреним фактам, реальності взагалі; наявність певного наукового базису, цілісних теорій або ж окремих наукових положень; істинність як адекватне дійсності відображення у свідомості суб'єкта пізнання відповідних явищ і предметів; критичність як необхідність перегляду, уточнення загальновідомих гіпотез і теорій, творчий пошук нових фактів і висунення актуальних наукових тверджень; раціональність як сукупність норм і методів, які характеризують наукове дослідження та відповідають логічним і методологічним нормам, правилам; відтворюваність як можливість застосування наукових результатів за інших рівних умов як самим автором, так й іншими суб'єктами навчальної діяльності,

що спрямовується на досягнення чітко сформульованої мети; суб'єктивність як орієнтація на студента – носія індивідуального суб'єктивного досвіду, активності (завдання викладача полягає у розширенні потенціалу розвитку особистості, спрямуванні студента на усвідомлення необхідності самотворчості, саморозвитку, самовдосконалення завдяки педагогічно організованій діяльності та спілкуванню у єдиному середовищі взаємодії); орієнтація на практику як рушійну силу наукового пізнання та утвердження особистості у соціумі.

Ми також керувалися позицією В. Стрельнікова, що «особистісно орієнтований підхід означає безумовний пріоритет інтересів і запитів особистості студента, враховуючи її своєрідності і можливості, максимальну реалізацію і самореалізацію, розвиток рефлексії, надання умов для виявлення його задатків. Сьогодні, здавалося б, без вагань потрібно віддати йому перевагу серед інших підходів. Однак, його неможливо реалізувати без культурно наповненого змісту і ефективних технологій, які активізують діяльність студентів. Поряд з цим не можна забезпечити особистістну орієнтацію без відповіді на питання: для якого суспільства, для яких суспільних функцій (і вічних, і специфічних) ми будемо цю особистість готувати, як вона “впишеться” в соціум і що йому віддасть» ? [5, с. 214].

Автор відзначає, що викладач вищої школи, як і вчитель, має одночасно вирішувати наступні три педагогічні завдання: 1) створювати ситуацію, коли студент виявить своє уявлення про обговорюване явище; 2) дати студенту інструмент для утримання й аналізу чуттєво невловимої абстракції до її вербального опису – схему; 3) зробити задачу важливою, для цього запитання має ставити не викладач, а студент. Викладач має позбутися хибної думки: “студент вчиться, коли знаходить правильні відповіді на запитання викладача”, а “студент більше вчиться, коли запитує сам, сам будує гіпотези щодо невідомого і хоче перевірити їх”. Відповіді на незадані студентами запитання є, на жаль, домінуючим принципом побудови більшості традиційних навчальних програм і посібників, єдиним загальним способом роботи викладачів більшості технікумів, коледжів, інститутів та університетів.

Специфічний зміст, побудований за логікою сходження від найзагальніших, суттєвих до все більш конкретних властивостей предмета вивчення, і специфічна форма співпраці, що дає змогу поляризувати різні точки зору для з'ясування їх підстав, відрізняють навчальну діяльність від інших видів діяльності. Мета навчальної діяльності: організовуючи пошук загальних способів дій, викладач створює умови для розвитку у студентів уміння відокремлювати відоме від невідомого і формулювати запитання-гіпотези про невідоме [5, с. 208].

Автор вказує, що спроба уникнути педантизму в навчанні привела до спотворення багатьох принципів навчання, зокрема принципу наочності. Освітній простір наповнила наочна розважальність у друкованому, відео та комп'ютерному варіантах, що передає тільки зовнішні, неістотні властивості явищ, які вивчаються. Захоплюючи свідомість своєю агресивною яскравістю, простим сюжетом, бідністю текстів, такі освітні “інновації” відволікають від справжнього й істотного пізнання навколишнього світу. Але якщо саме “я” не пов'яже себе з тим, що пізнається, то всі ці яскраві інформаційні оболонки є “сміттям” для душі людини [5, с. 209].

Формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін стає ефективним за умови створення професійно-ціннісного середовища.

Нами досліджено, що для забезпечення аксіологічної орієнтованості змісту фахових дисциплін необхідно подбати про:

- розширення під час занять у студентів уявлень про соціальне призначення професії, систему професійних цінностей фахівців, їхній взаємозв'язок із подальшим професійним успіхом;
- мотивацію навчальної діяльності;
- спрямованість на формування та інтеграцію інтелектуальних, творчих, комунікативних умінь; суб'єкт-суб'єкту взаємодію;
- забезпечення підготовки до реалізації професійних цінностей у практичній діяльності.

Отже, фаховим дисциплінам властивий певний аксіологічний потенціал, який недостатньою мірою реалізується у процесі їхнього вивчення. Розширенню можливостей ціннісно-сислової інтерпретації навчального матеріалу сприяє застосування та логічне поєднання дидактичних принципів, методів і засобів у процесі вивчення фахових дисциплін з урахуванням основних принципів професійної освіти.

Занурення студентів у широкий соціокультурний контекст професійних цінностей під час освоєння фахових дисциплін є важливою умовою процесу особистісного та професійного розвитку майбутніх фахівців, становлення професійної ідентичності.

Враховуючи педагогічну спадщину В.О. Сухомлинського, необхідним завданням постає перебудова структури процесу навчання на професійно-ціннісну орієнтованість, а отже – визначення педагогічних умов, що цьому сприятимуть.

Процес поглиблення та розширення змісту фахових дисциплін з акцентом на розвиток ціннісно-смыслові сфери особистості у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є предметом подальших наукових пошуків.

Список використаної літератури

1. Лебедик Л. В. Методологічні аспекти дослідження проблеми управління навчально-творчою діяльністю студентів / Л. В. Лебедик, Л. В. Рябовол // Збірник наукових статей магістрів факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу ПУЕТ за результатами наукових досліджень 2011-2012 навчального року. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 225 с. – С. 173-178.
2. Лебедик Л. В. Социально-профессиональное становление будущих преподавателей высшей школы / Л. В. Лебедик // Современные тенденции в образовании и науке: состояние и перспективы: Сборник мат-лов международной науч.-практ. конф. в 4-х томах / Под общ. редакцией д. э. н., проф. Г.Е. Накиповой, д. ю. н., проф. Т.А. Ханова. – Т. 1. – Караганды: КЭУК, 2018. – 316 с. – С. 113-117.
3. Лебедик Л. В. Роль майбутнього викладача вищої школи у формуванні своєї індивідуальності / Л. В. Лебедик // Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Помиткіної, Т. В. Вашеки, О. М. Ічанської. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – 323 с. – С. 182-187.
4. Стрельніков В. Ю. Підготовка магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» до соціальної діяльності / В. Ю. Стрельніков // Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 23-24 березня 2012 року) / Ред. колегія: Романовська Л.І. (голова) та ін. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – 207 с. – С. 122-124.
5. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : [монографія. : у 2 кн.] / В. Ю. Стрельніков. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 2. – 230 с.
6. Стрельніков В. Ю. Проблеми готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення / В. Ю. Стрельніков // Імідж сучасного педагога. – 2018. – № 3 (180). – С. 5-8.
7. Стрельніков В. Ю. Проблема проектування дидактичних систем у сучасному науковому дискурсі / В. Ю. Стрельніков // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного економіко-гуманітарного дискурсу в Україні», 27 квітня 2018 р., м. Кривий Ріг. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2018. – 250 с. – С.13-16.
8. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 4. – С. 7-390.
9. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. – С. 419-654.
10. Сухомлинський В. О. Виховання моральних стимулів до праці у молодого покоління / В. О. Сухомлинський. – К.: Знання, 1961. – 44 с.
11. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. – С. 149-416.

Олександр Кльокта

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ІДЕЙ

В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Особливої актуальності проблема підготовки викладачів вищої школи до формування екологічної компетентності студентів набуває в технократичному суспільстві, яке характеризується деградацією екологічних систем і поступовим виснаженням природних ресурсів. Екологічна криза спонукає до переосмислення відносин у системі «природа – людина – суспільство» й пошуку шляхів їх гармонізації. У просуванні країни до високотехнологічного інформаційного суспільства особливого значення набуває рівень освіченості, культури та професіоналізму фахівців.

Фундаментом принципів екологічного виховання за В. Сухомлинським є неповторність кожної дитини. Великий педагог наголошував у своїх працях про відсутність бездарних і лінивих дітей, бо в кожній особистості є задатки, талант і їх треба вміло розвивати і направляти у потрібне русло, особливо, коли йде мова про екологічне виховання дітей. За В. Сухомлинським метою екологічного